

*Mr Radosav RISIMOVIĆ,
Kriminalističko-policijska akademija*

*UDK: 343. 24
Primljeno: 11. decembra 2008. god.*

NUŽNA ODBRANA U KRIVIČNOM PRAVU ITALIJE

Tema ovog rada je nesumnjivo jedan od najvažnijih instituta krivičnog prava. Na značaj nužne odbrane u savremenim zakonodavstvima, teoriji i sudskoj praksi ukazuje svrha primene ovog instituta i dejstvo u odnosu na učinioca krivičnog dela. Dobro je poznato da se nužnom odbranom štiti pravo od nepravda, tj. štite pravna dobra napadnutog lica od protivpravnog napada. Naša istraživanja sudske prakse su pokazala da se najčešće može govoriti o zaštiti najznačajnijih dobara svakog čoveka: života, telesnog integriteta i imovine. Štaviše, preduzimanjem protivpravnog napada narušava se pravni poredak, dok primena nužne odbrane doprinosi njegovom ponovnom uspostavljanju. Ali, da li je zakonodavac želeo da obezbedi zaštitu isključivo napadnutom i pravnom poretku, zanemarujući interese napadača?

Italijansko krivično zakonodavstvo pripada grupi zemalja koje nužnu odbranu svrstavaju u osnove koji isključuju kažnjivost, dok krivičnopravna literatura u ovoj zemlji prihvata tzv. dualističko shvatanje nužne odbrane.

Ključne reči: nužna odbrana, neophodnost odbrane, protivpravnost.

1. Pojam i pravna priroda nužne odbrane

Prema italijanskoj krivičnopravnoj teoriji, *ratio legis* odredba o nužnoj odbrani objašnjava se pravnom izrekom *vim vi repellere licet* (dozvoljeno je na silu uzvratiti silom): „*ako je neko lice izloženo protivpravnom napadu, njegovoj reakci-*

ji država obezbeđuje status prava”.¹ Svrhu privilegovanja interesa napadnutog Pagliario pronalazi u odbrani pravnog poretka koji je ugrožen protivpravnima napadom.² Očigledno da i u italijanskoj literaturi ima pristalica tzv. dualističke koncepcije nužne odbrane, čije su osnovne ideje utemeljene u nemačkoj krivičnopravnoj nauci („Zwei-Elemente-Theorie”).³ Ukratko rečeno, interes zaštite pravnih dobara napadnutog i očuvanja pravnog poretka, znatno je veći od potrebe da se zaštiti napadač. Tako, Fiandaca razlog za nekažnjavanje učinioca dela u nužnoj odbrani pronalazi u potrebi da se zaštiti lice koje je izloženo protivpravnom napadu, čiji su interesi za državu važniji od interesa napadača.⁴ Međutim, on smatra da pravo na nužnu odbranu pripada građanima samo u slučaju da država ne može blagovremeno da reaguje i odbije napad koji preti zaštićenim dobrima. Na ovaj način, nepotrebno se ograničava pravo na nužnu odbranu, jer napadnutom niko ne može garantovati da će blagovremena pomoć koja dolazi od državnih organa biti efikasna. Shodno tome, treba priznati pravo na nužnu odbranu u ovim okolnostima, uz napomenu da će se neophodnost odbrambene radnje ocenjivati uzimajući u obzir nužnu pomoć policijskih službenika.

Osnovni uslovi za primenu ovog instituta sadržani su u članu 52. Krivičnog zakonika Italije:

„Neće se kazniti učinilac dela prinuđen nužnom odbranom svog prava ili prava drugoga, od opasnosti istovremenog protivpravnog napada, ako je odbrana proporcionalna napadu.

U vezi sa članom 614, izmenama se dodaju dva stava. Prema prvom stavu, postoji odnos proporcije ako neko u skladu sa zakonom prisutan na navedenim mestima, upotrebi oružje koje zakonito poseduje ili neko drugo prikladno sredstvo da bi odbranio:

- a) bezbednost sebe ili drugoga;*
- b) pravna dobra sebe ili drugog, dok napad traje ili postoji opasnost od napada.*

Prema propisu sadržanom u drugom stavu, napred navedeno primeniće se i u slučaju da je delo učinjeno na bilo kom mestu na kome se obavlja komercijalna, profesionalna ili preduzimačka delatnost”.⁵

Jezičkim tumačenjem lako dolazimo do zaključka da je nužna odbrana osnov koji isključuje kažnjavanje učinioca, što ne osporava ni teorija krivičnog prava. Pojedini autori smatraju da iz nekažnjavanja učinioca proizilazi da se njego-

¹ Sergio Beltrani, Corso di diritto penale - Parte generale e speciale, 2006, Padova, s. 125 -126.

² Antonio Pagliario, Salvatore Ardizzone, Diritto penale Italiano, 2006, Milano, s. 270.

³ Claus Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil, 2003, München, s. 774, Adolf Schönke, Horst Schröder, Strafgesetzbuch – kommentar, 2001, München, s. 602, Günter Warda, Die Geeignetheit der Verteidigungshandlung bei der Notwehr Strittiges in der aktuellen Diskussion, GA 1996/9, Heidelberg, s. 406.

⁴ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, Diritto penale - Parte generale, 2001, Bologna, s. 253.

⁵ Luigi Delpino, Diritto Penale - Parte generale, 2006, Napoli, s. 1151.

vo delo ne može smatrati krivičnim delom. *Pagliario* ističe da govoriti o isključenju kažnjivosti ne znači upotrebu odgovarajuće terminologije, jer se učiniocu krivičnog dela u nužnoj odbrani po pravilu neće izreći krivična sankcija, a ne samo kazna. Možda je prihvatanje koncepcije o nužnoj odbrani kao osnovu koji isključuje protivpravnost krivičnog dela rešenje ovog problema.⁶

Shvatanje o nužnoj odbrani kao osnovu koji isključuje protivpravnost zastupa i *Marsico*: „*Ono što izostaje je protivpravnost delovanja, tj. suprotstavljanje radnje i svrhe zakona, jer delo usmereno na to da spreči ili da prekine započeto delo predstavlja postupanje saglasno zakonu*”.⁷

Pre nego što se upustimo u suštinsku analizu odredbe o nužnoj odbrani u italijanskom krivičnom zakonodavstvu, ističemo primedbu koja se odnosi na pravnu tehniku pri formulisanju člana 52. Krivičnog zakonika Italije. Zakonodavac govori o „*opasnosti istovremenog protivpravnog napada*”, iako je prema preovlađavajućem mišljenju u doktrini krivičnog prava opasnost obeležje krajnje nužde, dok je napad pretpostavka nužne odbrane. Premda, moramo priznati da je opasnost širi pojam koji u sebi sadrži i opasnost od napada, što relativizuje značaj navedenog. Uz to, nema sumnje da je ostvarenje dela u nužnoj odbrani opravdano ukoliko u konkretnom slučaju napad neposredno predstoji, a to znači da postoji opasnost od preduzimanja napada.

2. Napad kod nužne odbrane

2.1. Napad preduzima čovek, kako činjenjem tako i nečinjenjem. Prema stanovištu teorije krivičnog prava, napadom se u smislu nužne odbrane smatra samo ljudska radnja.⁸ Sa druge strane, ostvarenje krivičnog dela otklanjanjem opasnosti koju prouzrokuje životinja, omogućava pozivanje na odredbu o stanju nužde koja je sadržana u članu 54. KZ Italije (*stato di necessita*).⁹ Opasnost koja dolazi od životinja može biti osnov za pozivanje na član 52. Krivičnog zakonika, samo pod uslovom da iz činjeničnog stanja proizilazi upotreba životinja od strane čoveka za napad. U tom slučaju, nije od značaja da li je ostvarenje obeležja bića krivičnog dela rezultat sukoba učinioca sa životinjom ili licem koje zloupotrebljava dresiranu životinju.¹⁰ Takođe, na primenu nužne odbrane nema uticaja okolnost da li je oblik krivice lica koje koristi životinju za napad, umišljaj ili nehat.¹¹ Proizilazi da se ostavljanje opasne životinje bez nadzora smatra protivpravnim napadom u smislu člana 52. Krivičnog zakonika.

⁶ Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, *Diritto penale Italiano*, op.cit., s. 276.

⁷ Alfredo de Marsico, *Diritto penale-parte generale*, 1969, Napoli, s. 116.

⁸ Sergio Beltrani, *Corso di diritto penale - Parte generale e speciale*, op. cit., s. 126, (Cass. Sez. III, n. 1124/71).

⁹ Carlo Frederico Grosso, *Difesa Legittima e stato di necessita*, 1964, Milano, s. 156.

¹⁰ Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, *Diritto penale Italiano*, op. cit., s. 269.

¹¹ Carlo Frederico Grosso, *Difesa Legittima e stato di necessita*, op. cit., s. 157.

Suprotno dominantnom mišljenju, *Marsico* polazi od toga da napadač mora biti subjekt prava i zaključuje da pravno lice može preduzeti napad u smislu nužne odbrane.¹² U prilog tome navodi sledeći primer: lice koje je odlukama trgovačkog društva izloženo kleveti, ima pravo da odbije napad iznošenjem ili ponošenjem neistina o ovom pravnom licu, pozivajući se na nužnu odbranu. Mislimo da u ovom slučaju nije opravdano primeniti institut koji je tema ovog rada, jer napadnuti može zatražiti zaštitu svojih prava od nadležnih državnih organa.

Iako se u pogledu načina napada zakonodavac ne izjašnjava, u teoriji je prihvaćeno mišljenje da je napad kao uslov nužne odbrane moguće ostvariti i korišćenjem sredstava koja ne znače upotrebu fizičke snage (npr. narkotička sredstva).¹³ Stoga, istovremeni protivpravni napad se preduzima po pravilu činjenjem, ali izuzetno je moguće povrediti ili ugroziti pravna dobra drugog lica nečinjenjem.¹⁴ *Fiandaca* za ilustraciju koristi primer vozača koji odbija da transportuje teško povređenu osobu. U skladu sa članom 52. Krivičnog zakonika, prisutna lica imaju pravo da upotrebe silu ili pretnju protiv nesavesnog vozača. Takođe, odbijanjem vlasnika da pozove psa i tako prekine napad životinje na drugog, nečinjenjem se vrši napad.

Antolisei insistira da za postojanje napada u smislu nužne odbrane, nije neophodno da je napadač preduzetom radnjom ostvario pokušaj ili svršeno krivično delo.¹⁵

2.2. Napad može biti uperen na bilo koje pravno dobro. Svrha nužne odbrane je zaštita svih pravnih dobara, kako ličnih tako i materijalnih, obzirom da određujući objekt napada zakonodavac koristi termin „pravo” (život, telesni integritet, imovina, čast, itd.).¹⁶ Iz teksta Krivičnog zakonika proizilazi: nije relevantna okolnost da li pravno dobro protiv koga je usmeren napad pripada licu koje preduzima odbrambenu radnju ili drugoj osobi.¹⁷ *Marsico* smatra da se na nužnu odbranu može pozvati i lice koje odbija napad na pravno lice. Na primer, iznošenjem neistina putem sredstava javnog informisanja, napadač ugrožava interese države ili ugled bankarske ustanove. Ovaj pisac sam primećuje da napad na pravno lice ne podrazumeva neophodnost brze reakcije, kao što je nesumnjivo slučaj kod napada na pravna dobra fizičkog lica.¹⁸

Ako je pravno dobro izloženo napadu vlasništvo napadača, uskraćuje se odbijanje napada trećem licu.¹⁹ Uslov za pružanje nužne pomoći nije odbrambena

¹² Alfredo de Marsico, *Diritto penale-parte generale*, op. cit., s. 121.

¹³ Francesco Antolisei, *Manuale di diritto penale - Parte generale*, 1960, Milano, s. 214.

¹⁴ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 253.

¹⁵ Francesco Antolisei, *Manuale di diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 214.

¹⁶ Isto, op. cit., s. 214.

¹⁷ Luigi Delpino, *Diritto Penale - Parte generale*, op. cit., s. 353.

¹⁸ Alfredo de Marsico, *Diritto penale-parte generale*, op. cit., s. 121.

¹⁹ Sergio Beltrani, *Corso di diritto penale - Parte generale e speciale*, op. cit., s. 126.

volja napadnutog, već je dovoljno da on nije izričito saglasan sa napadom, što znači da je isključeno pozivanje na član 52. KZI ako se napadnuti izričito protivi preduzimanju odbrane.²⁰ Očigledno da *Mantovani* pripada grupi autora koji uskraćuju pravo na nužnu pomoć protiv volje napadnutog. U prilog ovom viđenju problema nemačka teorija krivičnog prava ističe sledeće argumente: prvo, napad nije usmeren protiv lica koje pruža nužnu pomoć; drugo, treće lice ne može znati bolje od napadnutog šta je u njegovom interesu; treće, zakon ne može prinuditi napadnutog da se brani; četvrto, sa pojmovnog aspekta posmatrano, suština pomoći je u činjenju ili nečinjenju saglasno volji lica kome se pomaže.²¹ Osim toga, u pojedinim slučajevima pružanje nužne pomoći nije u interesu napadnutog, jer se opasnost za povredu ili ugrožavanje njegovog pravnog dobra uključivanjem trećeg u sukob ne smanjuje, već uvećava.²² Zaista, da li nužna pomoć protiv volje napadnutog može ugroziti njegove interese? Da li subjekt nužne pomoći postupa protivpravno, ako se napadnuti protivi odbrani? U vezi sa ovim pitanjem zauzimamo principijelan stav: čak i ako uključivanjem trećeg u sukob bude prouzrokovana teža povreda pravnih dobara napadnutog, to ne znači da postupak lica koje preduzima odbrambenu radnju treba kvalifikovati kao kršenje prava. U prilog tome, ističemo dva argumenta: prvo, ne može se sprečavanje protivpravnog napada smatrati protivpravnim; drugo, uzrok teže posledice nije pružanje pomoći, već radnja koju preduzima napadač. Najzad, ne može se pozivati na nužnu odbranu lica koje ostvari krivično delo zaštitom opštih interesa (na primer, neko vrši funkciju policije jer smatra da je ugrožen javni red i mir).²³

Interesantno je da pojedini teoretičari status pravnog dobra koje se može štititi nužnom odbranom priznaju i tzv. legitimnim interesima. To praktično znači da se može pozvati na nužnu odbranu lica koje spreči člana ispitne komisije da dostavi primerak ispita neovlašćenom licu.²⁴ Treba konstatovati da legitimni interesi u gore navedenom vidu ne mogu biti objekt zaštite kod nužne odbrane, jer se zaštita prava može obezbediti i na drugi način (ostvarenje krivičnog dela nije neophodno). U vezi sa problemom objekta napada, sudska praksa zauzima stav da se parking na prostoru u javnom vlasništvu ne može zaštititi primenom člana 52. Krivičnog zakonika. Parkiranje automobila u prisustvu zainteresovane osobe se ne može smatrati napadom u smislu nužne odbrane, osim ukoliko cilj postupka nije parkiranje automobila, već povreda nekog subjektivnog prava drugog lica.²⁵

²⁰ Ferrando Mantovani, *Diritto penale - Parte generale*, 2001, Padova, s. 268.

²¹ Walter Kargl, *Die intersubjektive Begründung und Begrenzung der Notwehr*, ZStW 1998/1, Berlin, s. 63-64.

²² Andreas Donatsch, *Garantenpflicht-Pflicht zur Notwehr-und Notstandshilfe?* Schw Zstr 1989/2, Bern, s. 353.

²³ Sergio Beltrani, *Corso di diritto penale - Parte generale e speciale*, op. cit., s. 126.

²⁴ Ferrando Mantovani, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 268.

²⁵ Sergio Beltrani, *Corso di diritto penale - Parte generale e speciale*, op. cit., s. 126, (Cass. sez. II, n. 2629/00).

2.3. Opasnost od napada mora biti istovremena. Pod opasnošću se podrazumeva objektivna mogućnost nastanka povrede.²⁶ Opasnost od napada je istovremena ukoliko predstoji ili traje, što znači da kod krivičnih dela sa trajnom posledicom opasnost traje sve do trenutka prestanka protivpravnog stanja.²⁷ U vezi sa tim, sudska praksa postavlja zahtev da opasnost kontinuirano traje, tj. da nije prekidana intervalima u kojim opasnost od napada nije pretila zaštićenom pravnom dobru.²⁸ Shodno tome, nije dozvoljena nužna odbrana od buduće opasnosti ili opasnosti koja je prestala. Odbrana od buduće opasnosti je protivpravna jer napadač ima mogućnost da zatraži i dobije zaštitu od države, dok odbrana od opasnosti koja je prošla znači osvetu napadaču.²⁹

U teoriji krivičnog prava je ustanovljen zanimljiv kriterijum, pomoću koga se u konkretnom slučaju može utvrditi da je opasnost od napada prestala. Smatra se da opasnost nije istovremena, ako je napad završen na način tipičan za njegovo realizovanje.³⁰ Na primer, prilikom krađe je opasnost prošla kada učinilac ostavi stvar koju je oduzeo i započne bekstvo, dok je napad aktuelan ako beži držeći u rukama predmet krađe. Kao ilustracija ovog problema poslužiće nam sledeći primer: vlasnik seoskog imanja iznenadi lopova koji je krao povrće na njegovoj njivi, zbog čega ispali u vazduh jedan hitac kako bi ga zaplašio. Lopov je počeo da beži i nakon pretrčanih 50 metara odbacuje povrće koje je ukrao. Uprkos tome, vlasnik naoružan puškom nastavlja poteru, želeći da ga sustigne i eventualno zaustavi. Učinilac krađe primećuje da mu se naoružani vlasnik imanja približava, da je ispalio hitac koji ga nije pogodio, što ga je navelo da upotrebi pištolj koji nosi sa sobom i nanese telesnu povredu.

Fiandaca analizu ovog slučaja počinje od ispravne pretpostavke da istovremenost napada kao uslov nužne odbrane izvesno postoji za vreme ostvarenja krađe povrća, i kasnije, dok učinilac drži ukradene stvari. Otuda je reakcija lica koje je oštećeno krađom opravdana nužnom odbranom, pod uslovom da su ispunjeni ostali uslovi primene ovog instituta. Međutim, u trenutku kada napadač odbacuje ukradene stvari opasnost za zaštićeno dobro prestaje, što znači da uslov istovremenosti opasnosti nije ispunjen.³¹ Autor ovog mišljenja nudi opšte pravilo za utvrđivanje istovremenosti kod krivičnog dela krađe: vremenski uslov je ostvaren ako napadnuti pokušava da spreči krađu ili povrati oduzete stvari. U pogledu prouzrokovanja telesnih povreda od strane učinioca krađe, moguće je pozivanje na odredbu o nužnoj odbrani, jer je radnja napadača protivpravna. Naime, on ima

²⁶ Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, *Diritto penale Italiano*, op. cit., s. 269.

²⁷ Alfredo de Marsico, *Diritto penale-parte generale*, op. cit., s. 118, Luigi Delpino, *Diritto Penale - Parte generale*, op. cit., s. 354.

²⁸ Sergio Beltrani, *Corso di diritto penale - Parte generale e speciale*, op. cit., s. 127. (Cass. sez. I, n. 5429/92).

²⁹ Luigi Delpino, *Diritto Penale - Parte generale*, op. cit., s. 354.

³⁰ Isto, op. cit., s. 354.

³¹ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 255.

pravo da lice koje je zatekao na mestu izvršenja krivičnog dela liši slobode, što je u skladu sa članom 383. Zakonika o krivičnom postupku. Ipak, nije ovlašćen da ugrozi život učinioca, pa se može zaključiti da njegov postupak treba kvalifikovati kao protivpravni napad koji napadnuti ima pravo da odbije. Drugačije rečeno, nije ostvaren uslov proporcionalnosti napada i odbrane, o čemu će biti više reči u izlaganjima koja predstoje.

2.4. Protivpravnost napada. Nije sporno da je protivpravnost napada uslov za primenu nužne odbrane, proizilazi iz jezičkog tumačenja člana 52. Krivičnog zakonika Italije. „*Pod protivpravnim napadom se podrazumeva ponašanje koje je protivno vrednostima koje čine osnovu pravnog poretka*”.³² Uopšteno govoreći, pojam protivpravnog ponašanja podrazumeva postupke koji su protivni pravim propisima (pravnom poretku), a ne samo krivičnopravnim odredbama.

Antolisei se zalaže za objektivno shvatanje ovog pojma, što znači da krivica učinioca i njegova uračunljivost, zabluda ili uzrast nemaju uticaja na protivpravnost preduzete radnje.³³ Suprotno tome, *Marsico* smatra da protivpravni napad može biti preduzet samo od strane subjekta prava.³⁴ Na primer, lice koje puca u masu da bi izbegao linčovanje, otklanja opasnost u stanju nužnosti a ne u cilju odbijanja protivpravnog napada (isto se može reći za ugrožavanje ili povredu od strane duševno bolesnog lica ili pijanca).

Odbrana je dozvoljena i u slučaju protivpravnog napada od strane lica koja poseduju imunitet od krivičnog gonjenja, tj. diplomata, članova vlade ili parlamenta,³⁵ kralja ili pape.³⁶ *Antolisei* ističe da bi prihvatanje objektivno subjektivne koncepcije protivpravnosti imalo za posledicu zahtev napadnutom da u trenutku napada proceni da li je napadač u zabludi ili njegovo duševno stanje, što je često praktično nemoguće.³⁷

Fiandaca u prilog opšteprihvaćenog shvatanja protivpravnosti ističe da se protivnost pravim propisima podrazumeva, jer napad uvek ugrožava ili povređuje neko pravo ili pravni interes napadnutog. Zbog toga, suštinsko obeležje protivpravnog napada treba da bude okolnost da isti nije odobren propisom.³⁸ To znači da nije protivpravna radnja koja se preduzima na osnovu ovlašćenja (npr. policajac koji koristi oružje u skladu sa propisima ili postupak uz saglasnost subjekta prava), ako proizilazi iz dužnosti nekog lica (npr. ispunjavanje neke obaveze) ili je njena svrha odbijanje napada (nije dozvoljena nužna odbrana od nužne odbrane).³⁹ Inače, lice koje otklanja

³² Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, *Diritto penale Italiano*, op. cit., s. 269.

³³ Francesco Antolisei, *Manuale di diritto penale – Parte generale*, op. cit., s. 215, Carlo Frederico Grosso, *Difesa Legittima e stato di necessita*, op. cit., s. 130-131.

³⁴ Alfredo de Marsico, *Diritto penale-parte generale*, op.cit., s. 120.

³⁵ Luigi Delpino, *Diritto Penale - Parte generale*, op. cit., s. 353.

³⁶ Alfredo de Marsico, *Diritto penale-parte generale*, op. cit., s. 120.

³⁷ Francesco Antolisei, *Manuale di diritto penale – Parte generale*, op. cit., s. 214.

³⁸ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 257.

³⁹ Sergio Beltrani, *Corso di diritto penale - Parte generale e speciale*, op. cit., s.126.

opasnost u stanju nužde (*stato di necessita*) preduzima protivpravni napad u odnosu na treće lice, jer niko nije dužan da žrtvuje sopstvene interese.⁴⁰

Radnje preduzete u tuči ili dvoboju se smatraju protivpravnim postupanjem, jer su učesnici istovremeno napadači i napadnuti, što znači da se niko od učinilaca krivičnog dela ne može pozivati na nužnu odbranu kao osnov koji isključuje kažnjivost. Naravno, ovo pravilo se odnosi samo na lica koja svojevolumno prihvataju sukob sa drugim. Izuzetno, može se primeniti član 52. Krivičnog zakonika Italije, ukoliko je napadač suočen sa reakcijom koja nije proporcionalna napadu ili neko preduzme radnju sa kojom se učesnici u tuči izričito ili prećutno nisu saglasili pre započinjanja sukoba.⁴¹ Dalje, učinilac se ne može pozvati na nužnu odbranu ako napad koji nije izazvao iskoristi da povredi napadača, svestan da se učinjeno delo može „opravdati” nužnom odbranom.⁴² Obzirom da je u ovom slučaju reč o zloupotrebi prava, da je neophodnost odbrane sporna i da je neizvesno postojanje odbrambene volje napadnutog, napred navedeno se može prihvatiti.

Za razliku od španskog zakonodavstva, Krivični zakonik Italije u pogledu primene nužne odbrane ne sadrži uslov izostanka provokacije napadnutog. U starijoj krivičnopravnoj literaturi je zauzet načelan stav, da izazivanje napada ne isključuje protivpravnost radnje koju preduzima napadač.⁴³ Na primer, ljubavnik udate žene kome suprug preti ubistvom ima pravo na odbranu. Postavlja se pitanje kako postupiti ukoliko suprug nanese telesne povrede preljubicima, jer nisu želeli da napuste stan čiji je vlasnik? U ovom slučaju provocirani je učinio više od neophodnog, što znači da provokator može da se pozove na nužnu odbranu.⁴⁴ Prema načelnom stanovištu sudske prakse, lice koje isprovocira napad nema pravo na nužnu odbranu, osim ukoliko sud utvrdi da je izazvani prekoračio granice odbrane (podrazumeva se da provokacija predstavlja protivpravni napad).⁴⁵

Kriterijum za primenu člana 52. KZI u slučaju izazvanog napada može biti i izvesnost isprovociranog napada, proizilazi iz mnogobrojnih sudskih odluka. Tako, ako provokacija znači prouzrokovanje neminovne opasnosti od napada na izazivača (koja se može otkloniti samo povredom ili ugrožavanjem izazvanog), nije opravdana primena odredbe o nužnoj odbrani.⁴⁶ Provokacija koja za posledicu ima samo mogućnost napada izazvanog, ne isključuje pozivanje na ovaj institut, pod uslovom da kod izazivača nije utvrđena namera da povredi ili ugrozi izazvanog.⁴⁷

⁴⁰ Ferrando Mantovani, Diritto penale – parte generale, op. cit., s. 270.

⁴¹ Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, Diritto penale Italiano, op. cit., s. 270.

⁴² Luigi Delpino, Diritto Penale - Parte generale, op. cit., s. 355.

⁴³ Francesco Antolisei, Manuale di diritto penale – Parte generale, op. cit., s. 215.

⁴⁴ Sergio Beltrani, Corso di diritto penale - Parte generale e speciale, op. cit., s. 127.

⁴⁵ Isto, op. cit., s. 126, 127, (Cass. sez. III, n. 3376/85, Cass. sez. I, n. 6622/84, Cass. sez. I, n. 2654/91, Cass. sez. I, n. 6931/92).

⁴⁶ Luigi Delpino, Diritto Penale - Parte generale, op. cit., s. 354.

⁴⁷ Sergio Beltrani, Corso di diritto penale - Parte generale e speciale, op. cit., s.128, (Cass. sez. I, n. 9606/04).

Netrpeljivost između napadača i napadnutog se ne može smatrati provokacijom u smislu nužne odbrane, bez obzira na intenzitet. Čak i zlo naneto napadaču u vremenskom periodu koji prethodi preduzimanju napada od strane ranije napadnutog, ne opravdava napad pozivanjem na član 52. Krivičnog zakonika. U prilog navedenom, izjasnila se sudska praksa: priznaje se nužna odbrana vodi mafijaškog klana prema pripadnicima suparničke grupe, koji su ga oteli sa namerom da ga liše života. Sud je utvrdio da krivična stvar nije rezultat sukoba u kome su svojom voljom učestvovali učinilac i otmičari, obzirom da je optuženi otet u svom stanu i da nije konstatovan njegov umišljajni ili nehatan doprinos protivpravnom napadu.⁴⁸

Mantovani ne prihvata načelno mišljenje, prema kome opasnost od napada koja je stvorena voljom napadnutog (izazivača) isključuje pozivanje na nužnu odbranu, odnosno protivpravni napad kao njen konstitutivni deo. Ističe da nije prihvatljivo kod nužne odbrane kao prećutni uslov za nekažnjivost zahtevati neskrivljenu opasnost od napada, jer se ovaj zahtev u članu 52. Krivičnog zakonika Italije ne pominje, za razliku od odredbe o stanju nužde (član 54. KZI).⁴⁹ Ako se prihvati navedeno shvatanje, postavlja se pitanje šta opravdava kažnjavanje učinioca kod izazvane nužne odbrane ili tuče? Odgovor je u položaju izazivača, odnosno učesnika u tuči, jer oni doprinose tj. učestvuju u stvaranju opasnosti od napada, što se ne može reći za lice koje postupa u „klasičnoj” nužnoj odbrani.⁵⁰

Na kraju, italijanska teorija krivičnog prava uočava razliku između namerne provokacije, tj. zloupotrebe prava usmerene na povredu napadača u tobožnjoj odbrani (isključeno pozivanje na nužnu odbranu) i nehatne provokacije tj. nepažljivog provociranja protivpravnog napada (opravdana je primena člana 52. KZI).⁵¹

2.5. Napad mora biti stvaran. Iznenađujuće je da italijanska doktrina krivičnog prava malo pažnje posvećuje zahtevu da napad kod nužne odbrane mora biti stvaran, realan. *Fiandaca* analizira sudske prakse i kao tipičan primer putativne nužne odbrane navodi sledeći slučaj: jedne zimske večeri, malo pre zatvaranja prodavnice zlatnog nakita, poznati fudbaler uzviknu: „da se niko nije pomerio, ovo je pljačka”. Obzirom na položaj njegove ruke koju je držao u džepu, svi prisutni su pomislili da je naoružan pištoljem, dok je podignuti okovratnik njegove jakne doprineo uverenju da je napad ozbiljan, iako je „napadač” samo želeo da bude duhovit. Zlatar reagujući na navodni napad, uperi pištolj u napadača i nanosi mu smrtonosne povrede. U ovoj krivičnoj stvari pogrešna predstava učinioca nije posledica nehatna, iz čega proizilazi da je opravdano isključenje krivične odgovornosti (neotklonjiva zabluda), u skladu sa članom 59. Krivičnog zakonika Italije.⁵²

⁴⁸ Isto, op. cit., s. 128, (Cass. sez. VI, n. 7627/96).

⁴⁹ Ferrando Mantovani, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 270.

⁵⁰ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 256.

⁵¹ Luigi Delpino, *Diritto Penale - Parte generale*, op. cit., s. 356.

⁵² Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 260, (članom 59. stav 4 propisuje se da kažnjavanje nije isključeno u slučaju nehatne zablude, ako je zakonom propisano nehatno ostvarenje dela).

2.6. Prinuda. Zanimljivo je opredeljenje zakonodavca u Italiji da u konstitutivne elemente nužne odbrane svrsta i prinudu („*prinuden nužnom odbranom svog prava ili prava drugog*”). Iako u vezi sa tim ne postoji jedinstveno mišljenje u teoriji krivičnog prava, pojedini autori opravdavaju stav zakonodavca, jer se napadnuto lice nalazi pred izborom: da se brani ili da trpi napad.⁵³ Stoga, prinuden je da izabere jedinu moguću alternativu, tj. da odbije napad (makar ostvario krivično delo).

3. Odbijanje napada – odbrana

3.1. Odbrana mora biti nužna. Odbrana je nužna ukoliko učinilac nije mogao na drugi način da odbije napad, osim ostvarenjem krivičnog dela.⁵⁴ Nužna odbrana podrazumeva da je reagovanje napadnutog ne samo neophodno, već i prikladno ili srazmerno napadu,⁵⁵ što odgovara koncepciji o neophodno potrebnoj odbrani prihvaćenoj u članu 19. Krivičnog zakonika Srbije. Nužnost odbrane se ne može utvrditi postavljanjem opšteg pravila, već treba proceniti postojanje suštinskog uslova nužne odbrane uzimanjem u obzir svih objektivnih okolnosti konkretnog slučaja.⁵⁶ Prema *Antolisei-u*, relevantne okolnosti za ocenu nužnosti odbrane su: sredstva na raspolaganju napadaču i napadnutom, vreme i mesto napada, način napada, fizička konstitucija učesnika sukoba itd.

U teoriji i praksi je sporan ovaj uslov odbrane, ukoliko napadnuto lice ima mogućnost da izbegne napad bekstvom. Dominira mišljenje da od napadnutog ne treba zahtevati da se „sramnim bekstvom” spašava od protivpravnog napada.⁵⁷ Prema suprotnom shvatanju, ukoliko je u konkretnom slučaju moguće da se žrtva napada udalji od napadača, pri čemu se dostojanstvo napadnutog ne dovodi u pitanje, učinilac se ne može pozivati na nužnu odbranu.⁵⁸ Čak je u literaturi istaknuto mišljenje, da je navedeno stanovište o „dostojanstvenom” uklanjanju (npr. menjanjem pravca kretanja) pred napadačem „suviše strogo”, jer bekstvo ne znači ugrožavanje ljudskog dostojanstva.⁵⁹ Na ovom mestu izražavamo svoje neslaganje sa gore navedenim shvatanjem, jer su interesi napadača već zaštićeni zahtevom da nužna odbrana mora biti neophodna i proporcionalna napadu, pa bi nametanje obaveze žrtvi napada da se „dostojanstveno” ukloni, značilo privilegovanje neprava u odnosu na pravo. Ne treba zanemariti ni teškoće sa kojima bi se suočavali sudovi, utvrđujući u svakoj konkretnoj krivičnoj stvari da li je bilo moguće bekstvo napad-

⁵³ Luigi Delpino, *Diritto Penale - Parte generale*, op. cit., s. 356.

⁵⁴ Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, *Diritto penale Italiano*, op. cit., s. 269.

⁵⁵ Luigi Delpino, *Diritto Penale - Parte generale*, op. cit., s. 356.

⁵⁶ Francesco Antolisei, *Manuale di diritto penale – Parte generale*, op. cit., s. 216-217.

⁵⁷ Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, *Diritto penale Italiano*, op. cit., s. 270.

⁵⁸ Sergio Beltrani, *Corso di diritto penale - Parte generale e speciale*, op. cit., s. 128, (Cass. sez. I, n. 5697/03).

⁵⁹ Francesco Antolisei, *Manuale di diritto penale – Parte generale*, op. cit., s. 217.

nutog koje nije sramno, kukavičko. U svakom slučaju, nesporno je da bekstvo kao mogućnost da se izbegne napad, ne dolazi u obzir ako je napadnuti pripadnik policije ili vojske.⁶⁰

Interesantno rešenje ovog problema nudi *Fiandca*, polazeći od načela solidarnosti koje po njegovom mišljenju ima veći značaj u odnosu na zaštitu časti kao individualnog pravnog dobra. Sa druge strane, napadnuti nema obavezu da beži, ukoliko bi na taj način izložio većoj opasnosti neko svoje lično dobro (npr. opasnost od srčanog udara ili abortusa) ili dobro trećeg lica (npr. rizik da vozilom koje upotrebljava za bekstvo povredi prolaznike) od opasnosti koja preti napadaču.⁶¹ Shodno tome, nije opravdano pozivanje na odredbu o nužnoj odbrani od strane učinioca ubistva ili teške telesne povrede, koji je mogao da se spasi bekstvom.

3.2. Odbrana mora biti proporcionalna sa napadom. U italijanskoj teoriji krivičnog prava, proporcionalnost napada i odbrane se po pravilu razmatra odvojeno od nužnosti (neophodnosti). Razlog je između ostalog, činjenica da član 52. Krivičnog zakonika izričito navodi da se učinilac krivičnog dela neće kazniti, „*ako je odbrana proporcionalna napadu*”. Uprkos tome, mi prihvatamo shvatanje, prema kome nužnost odbrane znači kako njenu neophodnost tako i proporcionalnost. Proporcionalnost postoji ukoliko je zlo koje je napadnuti učinio manje, jednako ili neznatno veće od zla koje je pretilo od napadača.⁶² Drugačije rečeno, znatna disproporcija između učinjenog zla i zla koje je pretilo onemogućava primenu odredbe o nužnoj odbrani.

Ipak, u doktrini nije nesporno da li proporcija treba da postoji između nanetog zla napadaču i zla kojim preti napadač, ili je pak relevantno uporediti sredstva koja je napadnuti imao na raspolaganju sa sredstvima koja je napadač upotrebio. Prema većinskom mišljenju, prva teza je prihvatljivija.⁶³ *Pagliari* ističe da poređenje sredstava napada i odbrane ima značaj pri oceni nužnosti odbrane, a ne proporcije između napada i odbrane. Ako postoji više sredstava koje napadnuti može koristiti za odbranu, treba da upotrebi ono kojim će odbiti napad nanošenjem najmanje štete napadaču.⁶⁴ Na primer, ako se neko može efikasno braniti rukama, nije nužno pucati i napadača lišiti života. Ovaj autor kriterijum za utvrđivanje proporcije odbrane i napada pronalazi u poređenju pravnog dobra protiv koga je usmeren napad i dobra koje je povredio ili ugrozio napadnuti. Shodno tome, ističe da odbrana ličnog integriteta i seksualne slobode opravdava ubistvo napadača. Prihvatanjem ove koncepcije proporcije napada i odbrane posredno se daje odgovor na pitanje: da li se može pozvati na član 52. KZI lice koje ima na raspolaganju samo jedno sredstvo za

⁶⁰ Sergio Beltrani, Corso di diritto penale - Parte generale e speciale, op. cit., s. 129.

⁶¹ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, Diritto penale - Parte generale, op. cit., s. 258.

⁶² Luigi Delpino, Diritto Penale - Parte generale, op. cit., s. 358.

⁶³ Francesco Antolisei, Manuale di diritto penale – Parte generale, op. cit., s. 218.

⁶⁴ Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, Diritto penale Italiano, op. cit., s. 270.

odbranu, čije korišćenje znači odbranu koja je većeg intenziteta od intenziteta napada. Odgovor je negativan, jer je odbijanje napada u konkretnom slučaju nužno (neophodno), ali uslov proporcije napada i odbrane nije ostvaren. Suprotno napred navedenom, *Marsico* smatra da proporcionalnost odbrane zavisi od okolnosti da li napadnuti ima na raspolaganju više sredstava odbrane.⁶⁵

Naše je mišljenje da oba kriterijuma, poređenje sredstava napada i odbrane, odnosno zla kojim se preti i nanetog zla, treba uzeti u obzir kako pri proceni nužnosti odbrane tako i prilikom utvrđivanja uslova njene proporcionalnosti. Korišćeno sredstvo odbrane može ukazati da je odbrana u konkretnom slučaju bila neophodna, ali je istovremeno pokazatelj intenziteta napada tj. proporcionalnosti odbrane i napada. Na primer, intenzitet odbrane je znatno veći ukoliko napadnuti kao sredstvo za odbijanje napada koristi pištolj, iako se mogao poslužiti i torbom koju je držao u ruci.

U pogledu utvrđivanja proporcije između napada i odbrane, prevladava mišljenje da nije opravdano u odbrani povrediti ili ugroziti život ili telesni integritet, čak i ukoliko je napad usmeren na materijalna dobra velike vrednosti.⁶⁶ U napred navedenom primeru, proporcionalna reakcija vlasnika njive koji zatiče lice u krađi povrća je pucanje u vazduh, što je dovoljno da se napad odbije, dok se ugrožavanje života učinioca krađe smatra neproporcionalnim. Naravno, poređenje pravnih dobara u sukobu ne znači stvaranje neprikosnovene hijerarhijske lestvice prema kojoj se nikada ne može povrediti lično dobro pri odbrani materijalnih vrednosti, već uzimanje u obzir stepena dovođenja u opasnost ili težine povrede,⁶⁷ kao i svih objektivnih okolnosti krivične stvari (naročito sredstva odbrane kojima raspolaže žrtva napada).⁶⁸ Dakle, uvek je neopravdano lišiti života zbog zaštite materijalnih interesa, ali ostvarenje tog cilja čini legitimnim prouzrokovanje lake telesne povrede. Navedena stanovišta zastupa i sudska praksa: napadu koji se vrši udaranjem pesnicama, proporcionalna je odbrambena reakcija gađanja agresora predmetom koji ga slučajno pogađa u oko, nanoseći mu teške telesne povrede.⁶⁹ Dalje, utvrđena je disproporcija u reakciji optuženog, jer je pucao iz puške u pravcu lica koje krađe njegov automobil, nanoseći mu smrtonosne povrede, obzirom da je sredstvo odbrane mogao da upotrebi za ispaljivanje hitaca u vazduh ili asfalt radi zastrašivanja (ili u gume automobila kako bi ga zaustavio).⁷⁰

Prema tome, prevladava mišljenje da je postojanje proporcionalnosti napada i odbrane faktičko pitanje na koje odgovara sud, uzimajući u obzir sve okol-

⁶⁵ Alfredo de Marsico, *Dirito penale-parte generale*, op.cit., s. 128.

⁶⁶ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 259.

⁶⁷ Isto, op. cit., s. 259-260.

⁶⁸ Sergio Beltrani, *Corso di diritto penale - Parte generale e speciale*, op. cit., s. 129.

⁶⁹ Isto, op. cit., s.130, (Cass. sez. IV, n. 16984/04).

⁷⁰ Isto, op. cit., s. 126, (Cass. sez. I, n. 6979/97).

nosti konkretnog događaja.⁷¹ Ovo stanovište zastupa i *Antoisei*, koji smatra da treba analizirati položaj napadnutog u trenutku napada (ex ante) i doneti odluku o proporcionalnosti ili disproporcionalnosti njegove reakcije.⁷²

3.3. Subjektivni element nužne odbrane. Iako u zakonskom tekstu odredbe o nužnoj odbrani primena ovog instituta nije uslovljena odbrambenom voljom učinioca krivičnog dela, u teoriji preovladava mišljenje da nije moguće pozivanje na osnov nekažnjivosti ukoliko je dominantni motiv za preduzimanje odbrane osveta ili želja da se vrši nasilje.⁷³ Međutim, *Fiandaca* ne prihvata stav starije sudske prakse koja osporava nužnu odbranu za krivično delo učinjeno iz nehata, jer navodno odbrana podrazumeva postojanje volje da se napadač povredi ili ugrozi, koja je kod nehatnih dela isključena. Proizilazi da prekoračenje granica nužne odbrane u ovom slučaju nije moguće, jer gde nema nužne odbrane ne može se govoriti o njenom prekoračenju. Nelogično bi bilo nekažnjavanje napadnutog koji sa umišljajem učini krivično delo, i sa druge strane, kažnjavanje za nehatne posledice odbrane.⁷⁴ U prilog ovom mišljenju autor navodi sledeći primer: da bi odbio napad od strane grupe lica, Ticije im preti pištoljem. Uprkos tome, napadači pokušavaju da ga razoružaju, zbog čega u fizičkom obračunu koji je usledio napadnuti nehatno ispalili metak, što je imalo za posledicu smrt jednog od napadača.

Naše je mišljenje da postojanje odbrambene volje u gore navedenom primeru nije uslovljeno oblikom krivice učinioca dela u stanju nužne odbrane. Subjektivni element nužne odbrane podrazumeva svest napadnutog da je izložen protivpravnom napadu i volju da taj napad odbije, što nije protivrečno nehatnom ostvarenju dela u odbrani.

3.4. Prekoračenje granica nužne odbrane. Član 55. Krivičnog zakonika Italije reguliše nehatno prekoračenje granica nužne odbrane: „*Ukoliko se pri izvršenju dela propisanog u članu 52., iz nehata prekorače granice nužne odbrane koje je odredio zakon ili državni organ, ili je pak prekoračenje uzrokovano nužnošću, primeniće se propisi koji regulišu nehatna krivična dela, ako je delo predviđeno zakonom kao nehatno*”.⁷⁵ Proizilazi da napadnuti koji iz nehata prekorači granice nužne odbrane, može biti kažnjen samo ako je zakonikom propisano kažnjavanje za nehatno ostvarenje krivičnog dela. *Marsico* ističe da odlučujući o primeni nužne odbrane sud treba da uzme u obzir posebno psihičko stanje u kome se nalazi lice izloženo protivpravnom napadu.⁷⁶ Prema ovom autoru, ako usled straha od napada koji predstoji ili traje napadnuti ne može da uskladi intenzitet odbrane

⁷¹ Alfredo de Marsico, *Dirito penale-parte generale*, op. cit., s. 127-128.

⁷² Francesco Antolisei, *Manuale di diritto penale – Parte generale*, op. cit., s. 218.

⁷³ Luigi Delpino, *Diritto Penale - Parte generale*, op. cit., s. 358.

⁷⁴ Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale - Parte generale*, op. cit., s. 521.

⁷⁵ Član 55. Krivičnog zakonika Italije.

⁷⁶ Alfredo de Marsico, *Dirito penale-parte generale*, op. cit., s. 128.

sa intenzitetom napada, nije isključeno pozivanje na nužnu odbranu. Sa druge strane, za umišljajno prekoračenje nužne odbrane se učinilac uvek kažnjava, jedinstven je stav teorije i prakse.⁷⁷ U svakom slučaju, kod prekoračenja nužne odbrane, napadač čija su pravna dobra ugrožena ima pravo da se brani, odnosno neće biti kažnjen ako učini krivično delo suprotstavljajući se preteranoj reakciji napadnutog.⁷⁸

3.5. Nova nužna odbrana. Zakonodavac je izmenama Krivičnog zakonika od 13. februara 2006. godine pokušao da promeni tradicionalnu koncepciju nužne odbrane u italijanskom zakonodavstvu. Članu 52. KZ dodata su dva nova stava koja glase:

„U vezi sa članom 614, izmenama se dodaju dva stava.⁷⁹ Prema prvom stavu, postoji odnos proporcije ako neko u skladu sa zakonom prisutan na navedenim mestima, upotrebi oružje koje zakonito poseduje ili neko drugo prikladno sredstvo da bi odbranio:

a) bezbednost sebe ili drugoga;

b) pravna dobra sebe ili drugoga, dok napad traje ili postoji opasnost od napada.

Prema propisu sadržanom u drugom stavu, napred navedeno primeniće se i u slučaju da je delo učinjeno na bilo kom mestu na kome se obavlja komercijalna, profesionalna ili preduzimačka delatnost”.⁸⁰

Zakonodavac je navedenim izmenama pokušao da promeni i sudsku praksu, koja često veoma strogo tumači deo odredbe o nužnoj odbrani koji se odnosi na obaveznu proporciju između odbrane i napada. Sudovi ocenjujući postojanje ovog uslova polaze od međunarodnih konvencija, ustavnih odredbi i prihvaćenog vrednosnog sistema, prema kojima su život i telesni integritet najvažnija pravna dobra. Izmenama zakonika učinjen je pokušaj da se italijansko krivično zakonodavstvo približi propisima pojedinih američkih država, koji napadnutom čak i u slučaju ugrožavanja materijalnih dobara na privatnom posedu odobravaju lišavanje života napadača. Ipak, u teoriji krivičnog prava preovladava mišljenje da navedenim izmenama nisu suštinski promenjeni uslovi za primenu nužne odbrane, propisani u članu 52. KZI.⁸¹ Jednostavnije rečeno, a to proizilazi iz dosadašnjih izlaganja u ovom radu, sve što je sadržano u prvom i drugom stavu izmenjene odredbe o nužnoj odbrani, omogućava i primena originalnog zakonskog teksta. Na primer, već smo istakli da je pod određenim uslovima moguće upotrebiti oružje u cilju odbijanja

⁷⁷ Sergio Beltrani, Corso di diritto penale - Parte generale e speciale, op. cit., s.130, (Cass. sez. I, n. 8773/92).

⁷⁸ Francesco Antolisei, Manuale di diritto penale – Parte generale, op. cit., s. 215.

⁷⁹ Član 614. Krivičnog zakonika propisuje kažnjavanje učinioca koji neovlašćeno prodre u tuđi stan ili se na zahtev ovlašćenog lica ne udalji. Propisana je kazna zatvora do tri godine, a krivično gonjenje se preduzima po privatnoj tužbi. Ukoliko je učinilac ostvario krivično delo upotrebom sile ili je naoružan, postupak se pokreće po službenoj dužnosti (propisana je kazna zatvora od jedne do pet godina).

⁸⁰ Luigi Delpino, Diritto Penale - Parte generale, op. cit., s. 1151.

⁸¹ Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, Diritto penale Italiano, op. cit., s. 270.

napada na materijalna dobra. Nelogično je da pretpostavka o proporciji napada i odbrane postoji u pogledu svakog napada na neko lično ili materijalno dobro, bez obzira na mesto gde je krivično delo učinjeno.⁸² U suprotnom, to bi značilo davanje proizvoljne „dozvole za ubijanje”, ističe *Beltrani*.

Delpino se pridružuje kritikama novog zakonskog rešenja i naglašava da bi svako široko tumačenje odredbe o nužnoj odbrani bilo poništeno odlukom Ustavnog suda Italije. Pored toga, kritikuje zakonodavca iznoseći sledeću primedbu: „*verovatno je da danas lice koje pokuša da ostvari krivično delo u kući oštećenog neće biti nenaoružano, smatrajući da napadnutog novi propis skoro ovlašćuje da ga ubije, uplašen da će ga dočekati sa oružjem u rukama*”.⁸³

Literatura:

- Adolf Schönke, Horst Schröder, Strafgesetzbuch – kommentar, 2001., München.
Alfredo de Marsico, Diritto penale-parte generale, 1969., Napoli.
Andreas Donatsch, Garantspflicht-Pflicht zur Notwehr-und Notstandshilfe? Schw Zstr 1989/2, Bern.
Antonio Pagliaro, Salvatore Ardizzone, Diritto penale Italiano, 2006., Milano.
Carlo Frederico Grosso, Difesa Legittima e stato di necessita, 1964., Milano.
Claus Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil, 2003., München.
Ferrando Mantovani, Diritto penale - Parte generale, 2001., Padova.
Francesco Antolisei, Manuale di diritto penale - Parte generale, 1960., Milano.
Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, Diritto penale - Parte generale, 2001., Bologna.
Günter Warda, Die Geeignetheit der Verteidigungshandlung bei der Notwehr Strittiges in der aktuellen Diskussion, GA 1996/9, Heidelberg.
Luigi Delpino, Diritto Penale - Parte generale, 2006., Napoli.
Sergio Beltrani, Corso di diritto penale - Parte generale e speciale, 2006., Padova.
Walter Kargl, Die intersubjektive Begründung und Begrenzung der Notwehr, ZStW 1998/1, Berlin.

⁸² Sergio Beltrani, Corso di diritto penale - Parte generale e speciale, op. cit., s.132.

⁸³ Luigi Delpino, Diritto Penale - Parte generale, op. cit., s. 1152.

Risimović Radosav
Academy of Criminalistic and Police Studies

SELF-DEFENCE IN CRIMINAL LAW OF ITALY

The subject of this paper is one of the most important criminal law institutes. The purpose of this institute together with its effect on perpetrator of a crime points out the significance of self-defense within contemporary legislation. It is well known that self-defense protects the law against non-law, that is, protects legal property of the attacked person against unlawful attack. Although our legal practice researches showed that generally we can speak of protection of the most important properties of every human: life, physical integrity, and property. Moreover, unlawful attack violates legal system, while the use of self-defense contributes to its reestablishing. But, did the legislator want to provide protection exclusively to the attacked person or legal system, without taking into account the interest of the perpetrator?

Italian criminal legislation belongs to the group of countries that classify self-defense as reasons which exclude punishment, while the criminal law literature in this country accepts so called dualistic conception of self-defense.

Key words: *self-defense, necessity of defense, unlawfulness.*

